

Kulturdepartementet (KUD)
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 15. mai 2019

Innspill til ny språkmelding

Om Den norske Forleggerforening

Den norske Forleggerforening er interesseorganisasjonen for norske forlag. Forleggerforeningen har i dag nærmere 100 medlemmer, og våre medlemsforlag representerer til sammen omtrent 85 prosent av omsetningen i bokbransjen i Norge.

Bakgrunn

Den nye språkmeldingen skal identifisere innsatsområder for å motvirke domenetap for norsk språk i begge målformer, og den skal skissere språkpolitiske tiltak som kan bidra til å styrke de nasjonale minoritetsspråkene. Forleggerforeningen ser med glede på at myndighetene nå utformer en helhetlig språkpolitikk. Forlagene er viktige forvaltere av det norske språket, og ønsker språkmeldingen velkommen.

Vårt bidrag er å utvikle og tilgjengeliggjøre tekster for mange formål og innen mange sjangre. Etter vårt skjønn er dette en helt avgjørende innsats for å utvikle et levende språk. Vi bidrar også i arbeidet med forskning og normering. Dagens litteraturpolitikk støtter opp om ambisjonen i språkpolitikken, men det er behov for politikkutvikling på flere områder om ambisjonen om å unngå domenetap for norsk språk skal innfris.

Forleggerforeningen mener at språkmeldingen bør favne bredt for at den skal svare på de utfordringene norsk språk står ovenfor. Den må etter vårt skjønn legge grunnlaget for en lesesatsing, slik at vi snur trenden hvor folk leser stadig mindre. Vi mener også at meldingen bør komme med noen svar på hvordan vi skal bevare norsk som fagspråk. I tillegg tror vi det er viktig at man i meldingen undersøker hvorvidt rammebetingelsene for allmennlitteratur på norsk er gode nok, og særlig gjelder dette sakprosaen.

Her er våre innspill:

Det er behov for en offensiv og langsiktig satsing på lesning

Lesning er en forutsetning for språkutvikling. Aktiviteten *Bokåret 2019* tar utgangspunkt i at lesningen i Norge er svekket gjennom de siste årene. Sist vi så noe slikt var mot slutten av 1990-årene. Dette ble snudd i begynnelsen av 2000-tallet, ikke minst på grunn av en offensiv satsning på lesning i et samarbeid mellom det offentlige og aktørene på litteraturfeltet. Det er helt avgjørende at vi nå legger grunnlaget for en tilsvarende langsiktig satsning på lesefremmende tiltak, med

utgangspunkt i erfaringene fra *Bokåret 2019*. I språkmeldingen bør man etter vårt skjønn understreke viktigheten av lesing, og man bør skissere en konkret politikk som skal bidra til at lesingen styrkes. Denne bør inkludere, men ikke begrense seg til, en styrking av offentlige bibliotek (inkludert skolebibliotekene).

Det må etableres tiltak for å sikre norsk som fagspråk i høyere utdanning og forskning

Norsk som samfunnsbærende språk er avhengig av det finnes et norsk fagspråk. I forskning og høyere utdanning er det satt inn sterke insentiver og virkemidler for å fremme internasjonalisering og bruk av engelsk fagspråk. Få eller ingen virkemidler finnes for å fremme norsk fagspråk i sektoren, og det er stor fare for domenetap for norsk i høyere utdanning. Digitaliseringen av høyere utdanning setter det norske språket under ytterligere press. Norske forlag har ambisjoner og ønske om å fortsette å spille en sentral rolle i å bevare og videreutvikle norsk fagspråk, men det trengs målrettede virkemidler for å lykkes. Å skrive lærebøker for høyere utdanning er i dag ikke meritterende for den enkelte forsker. Det gir heller ikke institusjonene tellekantpoeng, noe vitenskapelig publisering gjør.

Skal framstående forskere kunne prioritere å skrive lærebøker på norsk, må det inngå i meritteringssystemet for opprykk og ansettelse i universitet og høyskolesektoren. Dessuten må undervisningsinstitusjonene selv få økonomiske insitamenter til å gi sine ansatte rom til å skrive lærebøker - for eksempel i form av et parallelt tellekantliknende system. I dag er Lærebokutvalget for høyere utdanning (LBU) den eneste offentlige støtteordningen for utvikling av norskspråklig og samisk pensumlitteratur for høyere utdanning. Ordningen støtter forlagenes utgivelse av lavopplagsbøker, hvor studentgrunnet er svært lite. For at LBU skal kunne motvirke domenetap i høyere utdanning, må ordningen styrkes.

Innenfor en del større fagområder finnes det nesten ikke norskspråklige læremidler, og faren for domenetap for det norske fagspråket er åpenbar. Her er det behov for målrettede tiltak for å sikre læremidler på norsk. På de fleste fagfelt er det dessuten en betydelig mangel på læremidler på nynorsk. Det er behov for særlige tiltak for å sikre likestillingen mellom målformene i academia.

Digitaliseringen av universitet og høyskolesektoren øker presset på det norske språket ved at et stort tilfang av engelskspråklig innhold blir tilgjengelig et tastetrykk unna, både på internett og via forskningsbibliotekenes innkjøpte databaser. Norske forlag lanserer i 2019 plattformen og leseapplikasjonen Allvit, som vil gjøre norske lærebøker og - digitale ressurser fra de akademiske forlagene tilgjengelig for forskningsbibliotekene og studenter. I startfasen vil Allvit ha over tusen digitale lærebøker på norsk, og målet er fem tusen i løpet av få år. Allvit har potensial til å bli en helt avgjørende kraft for å styrke norsk språk i høyere utdanning, hindre domenetap og legge til rette for universell utforming. Men skal Allvit kunne lykkes, må forskningsbibliotekene ha øremerkede, friske midler til å kjøpe lisenser til norske læremidler og akademisk faglitteratur.

Kunnskapsdepartementet bevilger midler til universiteter og høyskoler til utvikling av digitale løsninger og læremidler. Man har hittil ikke stimulert til utvikling av digitale læremidler i markedet. Det kan slå svært uheldig ut for norsk som fagspråk hvis den språklige, faglige og teknologiske kompetansen hos forlagene på denne måten blir satt til side i en digitalisert høyere utdanning. Forlag og faglitterære forfattere må inviteres inn i utviklingen av digitale læremidler, ved at markedene stimuleres og ved å invitere forlag inn i utviklingsprosjekter.

Når det gjelder publisering av forskning, identifiserer vi to hovedutfordringer. Den første er at meritterings- og tellekantsystemet favoriserer publisering på engelsk fremfor norsk, noe som vi har sett også rammer utvalget og bredden av norske læremidler for høyere utdanning. Den andre utfordringen, er en manglende tilrettelegging for de sårbare norske tidsskriftene ved gjennomføringen av Plan S for åpen tilgang av offentlig finansiert forskning. Det vil være behov for konkrete tiltak for at fag- og samfunnsbærende tidsskrifter på norsk og nordiske språk skal overleve. Når det gjelder implementeringen av Plan S, viser vi til våre innspill til Forskningsrådets veileder (innspillsrunde i forbindelse med «Plan S» som gjelder forskningstidsskrifter, 1. februar 2019) samt komitehøring (representantforslag om å ivareta norske forskningsmiljøer ved innføringen av Plan S, 30. april 2019).

Det er behov for gode rammebetingelser som gir et mangfold av utgivelser på norsk

Et levende språk stimuleres av at det finnes et mangfold av utgivelser som er lett tilgjengelig for leserne der de befinner seg. I et lite språkområde som vårt er gode rammebetingelser og en god og konsistent litteraturpolitikk en forutsetning for å få dette til. Vi har gode rammebetingelser i Norge, men det er også områder som trenger et bedre fundament enn det som er dagens situasjon. Vi ønsker særlig å peke på at innkjøpsordningen for norsk sakprosa trenger en forbedring. For at norske forlag skal kunne fortsette å gi ut en bredde av sakprosa mener vi at denne litteraturen bør få samme vilkår som ordningen for skjønnlitteratur.

Forleggerforeningen mener at språkmeldingen bør vurdere om litteraturpolitikken støtter godt nok opp under de språkpolitiske målene, og foreslå styrking av litteraturpolitiske virkemidler der det er nødvendig.

Man bør også ha en ny gjennomgang av ordninger som skal balansere markedssvikt i små utgivelsesområder, dette gjelder særlig for språk med færre lesere (nynorsk, tegnspråk, nasjonale minoritetsspråk).

Forleggerforeningen er glad for at regjeringen nå setter fokus på språket vårt gjennom utarbeidelsen av den nye språkmeldingen, og håper våre innspill blir lest med interesse. Vi stiller vi oss gjerne til disposisjon i det videre arbeidet med meldingen. Dersom det er behov for klargjøring eller utdyping av innspillene i dette dokumentet, er det selvfølgelig også bare å ta kontakt.

Med vennlig hilsen,

Kristenn Einarsson
Den norske Forleggerforening